

**I Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Branżowa
GEOTURYSTYKA I TURYSTYKA UZDROWISKOWA W REGIONIE
GEOLOGIA – ZDROWIE - EKOLOGIA
Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
w Nowym Targu
Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica
w Krakowie
17-18 kwiecień 2015 r.**

Geoturystyczne walory Nowego Targu i jego okolicy

**DR HAB. INŻ. PROF. UJ MAREK CIESZKOWSKI,
MGR MATEUSZ SZCZĘCH**

*Uniwersytet Jagielloński, Instytut Nauk Geologicznych, ul. Oleandry 2a,
30-063 Kraków, e-mail: marek.cieszkowski@uj.edu.pl & mateusz.szczech@uj.edu.pl*

Nowy Targ – stolica Podhala – z uwagi na swą rangę zwany przez Podhalan po prostu „Miastem”, jest miejscowością położoną we wschodniej części śródgórskiej Kotliny Orawsko-Nowotarskiej, u południowo-zachodnich stóp Gorców, w miejscu gdzie zbiegają się doliny Czarnego i Białego Dunajca. Jego centrum leży na płaskim terenie, lecz północne peryferie wspinają się na gorczańskie stoki. Ku południowi z miasta rozciąga się widok na Pogórze Spisko-Gubałowskie i na majestatycznie wyniesione nad nim Tatry. Na wschodzie można dostrzec ostrzej zarysowane wzniesienia Pienin Spiskich, zaś ku zachodowi płaska równina śródgórskiej kotliny rozszerza się, oddalając horyzont po rejon Orawy. Miasto położone jest w miejscu, gdzie styka się kilka głównych geologicznych struktur Karpat Zachodnich. Kilka kilometrów na południe od niego, już w Szaflarach przebiega tektoniczna granica między dwoma głównymi geologicznymi strukturami karpackimi – Karpatami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Do Karpat wewnętrznych należą Tatry zbudowane ze skał krystalicznych i ich osadowej pokrywy, na której zalega tzw. paleogen centralny reprezentowany w znacznej mierze przez flisz podhalański. Karpaty zewnętrzne reprezentuje pieniński pas skałkowy oraz zespół płaszczowin zbudowanych głównie z utworów fliszowych. Nowy Targ leży na obszarze występowania płaszczowiny magurskiej, w której podłożu występują płaszczowiny grupy przedmagurskiej, stwierdzone głębokimi wierceniami w Nowym Targu i niedalekiej Rdzawace. Z utworów płaszczowiny magurskiej zbudowane są Gorce,

przy czym ich część południowa składa się z kredowo-paleogeńskich utworów należących do podjednostki krynickiej tejże płaszczowiny. Śródgórskie zapadlisko Kotliny Orawsko-Nowotarskiej wypełnione jest lądowymi osadami neogenu, z soczewkami węgla brunatnych, oraz czwartorzędu. Część najmłodszych osadów to torfy, które tworzą w kotlinie w unikalny zespół torfowisk wysokich. Takie geologiczne i geograficzne położenie, narzuca Nowemu Targowi i jego okolicom niepowtarzalne walory geoturystyczne i znaczną liczebność geoturystycznych stanowisk.

W „Mieście” do najważniejszych stanowisk należą Samorody nad Dunajcem, wysokie torfowisko Bór na Czerwonym czy wodospad na Kowańcu. Samorody to klasyczne, wielkie odsłonięcie utworów oligoceńskiej formacji malcowskiej, jednego z najmłodszych wydzieliń litostratygraficznych płaszczowiny magurskiej. Jest ono położone w wysokim na około 15 m lewym brzegu Dunajca pod Kokoszkowem, nieco poniżej miejsca gdzie łączą się ze sobą Biały i Czarny Dunajec. W odsłonięciu widać stromo ułożone warstwy średnioławcowego, piaskowcowo-łupkowego fliszu z przeławiczeniami piaskowców gruboławicowych. W utworach formacji malcowskiej na osiedlu Grel znaleziono ślady złota. Nieco na północ, na Kowańcu, na potoku Kowaniec, w rejonie Długiej Polany uformowany jest w gruboławicowych piaskowcach formacji magurskiej (piaskowcach magurskich) malowniczy, wysoki na kilka metrów wodospad. Innym klasycznym odsłonięciem formacji magurskiej jest kamieniołom w Klikuszowej, położonej kilka kilometrów na N od Nowego Targu. Obserwować tu można kilkaset metrowy kompleks gruboławicowych piaskowców magurskich, niemal całkowicie pozbawionych przeławień łupkowych. Piaskowce magurskie można spotkać w lokalnej architekturze miejskiej i wiejskiej. Najczęściej wykorzystywane były w starszych budynkach mieszkalnych i gospodarczych do fundamentów. Z piaskowców tych w położonym na zachód nieopodal od miasta Ludźmierzu wykonano m.in. ogród różańczy przy tutejszym sanktuarium Matki Boskiej Ludźmierskiej Królowej Podhala. W Gorcach licznie występują malownicze skałki, najczęściej uformowane z gruboławicowych piaskowców eoceńsko-oligoceńskiej formacji magurskiej czy kredowo-paleocenskiej formacji szczawnickiej. Najbliższe Nowego Targu skałki można napotkać w pasmach Jaworzyny Obidowskiej i Obidowca. Położone koło nowotarskiego lotniska torfowisko Bór na Czerwonym z unikalną ombrofilną roślinnością jest obecnie rezerwatem przyrody. Na zachód od miasta, w Luźmierzu znajdują się torfowiska Do Greła oraz Puścizna Przymiarki.

Unikalnym na miarę światową geologicznym obiektem jest należąca do jednostki czorsztyńskiej pienińskiego pasa skałkowego skałka rogożnicka, zlokalizowana w odległości około pięciu kilometrów na zachód od Nowego Targu w miejscowości Rogożnik, w założonym tu w 1961 r. rezerwacie. Skałka ta zbudowana jest z obfitującego m.in. w liczne skamieniałe

amonity ogniwa muszlowca z Rogoźnika. Rezerwat ze względu na wyjątkowe znaczenie został włączony na Listę Światowego Dziedzictwa Geologicznego UNESCO. Bardzo ciekawym miejscem, który ze względów krajobrazowych jest dużą atrakcją turystyczną, jest przełom rzeki Białki przez pieniński pas skałkowy w rejonie Nowej Białej, stanowiący od 1931 r. rezerwat przyrody. Białka przebiega się tu pomiędzy dwoma skałkami Obłazową i Kramnicą. Skałki te zbudowane są z utworów jednostki czorsztyńskiej, reprezentowanej tutaj głównie przez środkowojurajskie wapienie krynoidowe formacji ze Smolegowej oraz z Krupianki, jak też górnym jurajskim wapieni bulastym formacji czorsztyńskiej. W Obłazowej, w niewielkiej jaskini w wapieniu bulastym, archeolodzy odkryli najstarszy na świecie bumerang, wykonany z ciosu mamuta (datowany na ok. 23000 lat p.n.e.) oraz inne narzędzia paleolityczne, jak też szczątki zwierząt, a w tym szczątki lwa jaskiniowego, hieny jaskiniowej, nosorożca włochatego, renifera i woła piżmowego. Sama Białka jest również bardzo ciekawą ze względu na swój dziki charakter oraz roztokowy typ koryta wybrukowanego białymi otoczakami tatrzańskich granitów. Nieopodal, na południe od przełomu w korycie Białki występują okazale odsłonięcia piaskowcowych utworów formacji Szaflarskiej reprezentującej flisz podhalański.

Opracowanie sfinansowane częściowo z funduszy UJ K/ZDS/001463 i DS /MND/BiNoZ/ING/12/2014.